

Underrättelse
om några
Sköldpadd-skal,
som blifvit funna
vid gräfning af Götha Canal.

AF

J. W. DALMAN.

(*Ur K. V. Acad. Handl., 2 H., 1820.*)

STOCKHOLM,
Tryckt hos J. P. Lindhs Enka, 1821.

Så mycket man känner, har ännu aldrig någon Sköldpadda blifvit funnen lefvande vild i Sverige; ingen Författare ger någon anledning, att förmoda dessa djurs vistande hos oss, icke ens uti Skåne, hvarest dock några amphibier träffas, som redan i medlersta delen af Sverige saknas. Så mycket märkvärdigare och så mycket mera gåtligt torde det då förefalla, att man nu i Östergöthland, på ett nog betydligt djup under jordytan, träffat omisskånligen skal och ben af detta djurslägte. Detta synes så mycket mera förtjena uppmärksamhet på en tid, då vårt studium af Svenska jordens fordna förändringar, genom åtskilliga i södra Sverige upptäckta organiska fornlemningar, dels af djur som nu hos oss saknas, dels af tropiska växter, fått flere gåtor att lösa, och ett vidsträcktare fält att undersöka.

Jag skyndar därför att meddela underrättelse om detta fynd, såsom blott factum, oafhångigt af alla de olika förslagsmeningar, hvartill det kan föranleda.

Ifråga varande Sköldpaddor, för hvilka K. Vet. Academiens Museum har att tacka Hr Stats-Rådet m. m. Grefve PLATEN, funnos sommaren

1820, vid gräfning af Gôtha Canal i Östergôthland "på 15 fots djup under jordytan, i grusåsen vid Norskogsvågen nära intill Svartjords hålan."

De uppsående öfverlefvorna bestå af tvänne öfverskal, ett underskal, samt åtskilliga inre ben och ryggkotor.

N:o 1. Ett öfverskal, som vid uppgräfningen varit nästan fullkomligen sammanhängande, men sedan sönderbrustit i några större stycken. Det är nästan fullständigt, endast 5 till 4 af högra sidans marginalskelett saknas. Skalet synes hafva småningom men ojemt blifvit nedtryckt, hvarigenom de flesta sömmarne spruckit från hvarandra, och skalet, i synnerhet framtill, erhållit en större bredd än det ägt i naturliga tillståndet. Färgen är dunkelt svartbrun, sprickor och håligheter synas fylla med ett svartaktigt stoft. Af själfva Epidermis finnes icke något kvar, följaktligen saknas äfven allt spår efter någon teckning.

N:o 2. Ett öfverskal, sönderspruckit i så många bitar, att det knapt lår kunna sammanpassas. Färgen är mycket ljusare än på förra skalet, ungefär caffèbrun; hår och der finnes ännu quarsittande något litet af epidermis, tecknad med svartha och hvita fläckar.

N:o 3. Ett underskal, svarande mot *N:o 2.* Detta var lossadt i alla suturerna, men såsom alla bitarne funnos tillstådes, har det kunnat fullkomligen hopsättas, och afritas. (T. VII. Fig. 2.) Färgen ljus caffèbrun, likasom på *N:o 2*; af epidermis finnas flere flockar ännu kvar, i synnerhet på de bakre skeletterna, der äfven den randigt strålförmiga teckningen ännu är ganska synbar.

Alla dessa, både skal och ben, voro hvarken petrificerade, eller ens på något vis calcinerade, utan åga ännu sin naturliga bensubstance, åro temligen fasta, och synas snarare hafva blifvit skörrare i följd af någon slags urlakning.

Alla skalen hafva ostridigt tillhört ett och samma *Species*, och fastän hufvud och fötter saknas, fordras det dock ej mycken undersökning för att öfvertyga sig derom, att denna Art varit den så kallade *Emys europæa* *), som ännu förekommer lefvande i det östligare Europa, till och med i Preussen. Af den der lefvande artens Naturalhistoria må endast anmärkas, att den uppehåller sig i sjöar, floder och träsk, samt föder sig af insecter, maskar och vattenväxter. Men hvad som i synnerhet icke bör undgå vår uppmärksamhet är, att om densamma, eller en ganska närsläktad Art **), allmänt anföres, att den mot vintern nedgräver sig några fot djupt i jorden, och såges till denna

*) Det släkte som LINNÉ kallade *Testudo* har nemligen, likasom så många andra, af nyare Zoologer blifvit deladt i flere genera, hvarvid man haft afseende såväl på det olika lefnadssättet, som på benbetäckningens olika beskaffenhet, och i synnerhet på fötternas form. Nemligen:

1.) *Trionyx*: Bruskköldpaddor, med mjukare brusk- eller skinnaktig betäckning i ställe för skal.

2.) *Chelonia*: Hafssköldpaddor.

3.) *Chelydra*.

4.) *Chelys*.

5.) *Emys*: Flodsköldpaddor, lefva i sött vatten; hit höra de flesta arterna.

6.) *Testudo*: de egentliga *Landsköldpaddorna*.

**) *E. lutaria* OKENS Zoolog. 2. p. 344. — Detsamma anföres äfven i STURMS Deutschl. Fauna vid *E. europæa*, men torde egentligen hafva afseende på den derstädes icke åtskilda *E. lutaria*.

gräfning behöfva öfver en månads tid, hvarefter den, likt så många andra djur, faller i vinterdvala.

En noggrannare beskrifning på våra fossila Sköldpaddskal må för öfrigt lemna Läsaren sjelf tillfälle till jemförelse, och skall förmodligen undanrödja allt tvifvelsmål om identiteten af dem och *Emys europæa* *).

*) Europas Fauna äger 2:ne Sköldpadds-arter, som ofta af Författare blifvit förblandade:

1.) *EMYS europæa*: digitis palmarum quinque, plantarum quatuor unguiculatis, testa planiuscula ovali fusca, luteo radiatim adspersa, areolis oblitteratis. SCHWEIGGER Prodrom. Monograph. Cheloniorum, pag. 36. n. 20.

* La Tortue d'eau douce d'Europe, CUVIER regne animal 2. pag. 10.

* Tortue jaune, Nouveau Dictionaire D'Histoire naturelle, Tome XXII. p. 261.

* *Emys europæa*, gelbe Schildkröte, OKENS Zoolog. 2. pag. 344. 1.

* *Testudo europæa* SCHNEID. Schildkröt. pag. 323.

* — — SCHOEPF Testud. Tab. I. p. 1.

* — — STURMS Deutschlands Fauna. III. 3.

Denna träffas uti Italien, Sardinien, Corsica, Ungern, Polen, — ja äfven i det östligare och nordligare Tyskland, men icke i det vestra, och icke i Frankrike." — OKEN, på anf. st.

Den andra arten är: *EMYS lutaria*: pedibus palmarum, plantarum rudimento digiti quinti inermi, testa planiuscula nigricante, scutellis irregularibus sulcatis, sterno duodecim areis.

* SCHWEIGGER l. c. p. 35. n. 18.

* Tortue bourbeuse Nouveau Dictionaire D'Histoire Natur. XXII. p. 262.

* *Emys lutaria* OKENS Zool. 2. p. 344. 2.

"Finnes i södra Frankrike; i synnerhet vid Rhonefloden; ligger i vinterdvala 6' djupt under jorden; blifver öfver 24 år gammal." OKEN, p. a. st.

De hos oss träffade skaln, hafva, enligt de strålförmiga gula fläckarne, säkert tillhört den förstnämnda arten, och det är visserligen anmärkningsvärdt, att det är den i östra Europa lefvande arten, som blifvit träffad på östra sidan af vårt land.

Det större öfverskalet, N:o 1, (jemf. Tab. VI. fig. 1.) är 6 tum 6 linier långt, samt 6 tum 2 linier bredt, (Sv. mått;) största convexitetens höjd ungefär $1\frac{1}{2}$ tum. *Ryggsköldarne* äro 13, nemligen 5 i rad längs åt ryggen, samt 4 på hvarje sida, större, i synnerhet bredare, än de förra. Randens sköldar 25 till antalet, nemligen 12 på hvarje sida, samt en helt smal omake sköld främst. De öfrige randsköldarne äro af nästan lika storlek, endast äro de omkring främre delen af skalet något smalare än de som omgifva den bakre hälften, och skalet för svansen något urnupet. — (Vid figuren 1 bör dessutom anmärkas, att såsom hela convexiteten bildas af sido-sköldarne, måste dessa föreställas något kortare än de *sedde från sidan* verkliga äro).

Undra skalet, (N:o 3, Tab. VII. fig. 2.) har något öfver 6 tums längd, samt (utom sidornas hopfogningsstycken) $3\frac{1}{2}$ tums bredd; är till omkretsen nästan åggformigt, framtill trubbigt, helbråddadt, baktill något tillsmaladt samt tydligen urrandadt. Det är nästan jemt, ingalunda kullrigt, snarare omkring midten något intryckt, består af 6 par sköldar, af den olika storlek och skapnad, som figuren utvisar. De ställen, der epidermis ännu är qvarsittande, äga sådana strålförmiga ränder, som på fig. 3 framställas, och som redan vid första anblicken characterisera denna Art. — (De hvita fläckarna äro hos lefvande Sköldpaddor gula*).

*) De på figurerna utmärkte finare och undulerade linierna, beteckna suturerna, hvarigenom de stycken, som egentligen utgöra Sköldpaddans skal, äro sammanfogade.

De öfre synbara sköldarne utgöra nemligen endast Sköldpaddornas yttliga betäckning, bestående af mer

Hvad de ifrågavarande Skalens *ålder* beträffar, så kan derom förmodligen aldrig något bestämt utrönas. Likväl kan af deras beskaffenhet med all sannolikhet slutas, att de ingalunda varit samtida hvarken med de petrificerade Sköldpad-dor, dem man i Sweitz och södra Europa funnit*), eller med de öfrige i dessa länder träffade fossila djur, utan måste hafva tillhört ett mycket senare tidehvarf. Saknande underrättelse om beskaffenheten af det jordlager som genomgräfdes, förrän man kom till det djup der dessa Sköldpad-dor träffades, och saknande kunskap om sjelfva nejdens natur i geologiskt afseende, måste jag lem-na det åt dem, som hårom åga tillfälle inhemta kännedom, att framställa de slutsatser som deraf kunna dragas.

eller mindre skilda fjäll eller sköldar. De genom nämnda suturer bestämda stycken utgöra deremot djurets egentliga benbyggnad.

Sålunda bildas det *öfra skalet* af 9 ryggkotor, som vid hopfogningsändarne äro mer utbredda, och vid hvilka äro fästade 8 par *refben*, som alla äro utvidgade, genom öfvannämde suturer förenade med hvarandra, således orörliga, och vid andedräkten overk-samma; hvarje af dem utskjuter från tvänne ryggkotor sammanfogning; — slutligen utgöres *skalets rand* af 24 mindre ben, hvilka omgifva och förena alla dessa refben som bildat skalet.

Det *undre skalet* utgöres på samma sätt af flere utbredda, förenade ben, svarande mot bröstbenen, och är genom ett slags sidoutsnitt eller brusk förenadt med öfverskalet.

De här beskrifna fossila skalen hade aldrig söndrat sig annorlunda än uti dessa suturer, (tillfälliga brått oberäknade), och man kan af dem ungefär se huru många stycken som varit att sammanpassa, — ett göromål icke olik sammanläggandet af ett så kalladt Pons-sel-spel.

*) CUVIER Recherches sur les ossemens fossiles de Tortues. (Tom. IV.)

En af de vigtigaste frågorna är utan tvifvel den, om dessa Sköldpaddor varit Svenska Landets infödingar, eller om de icke till åfventyrs blifvit hitförda från sydligare länder, på samma sätt som ännu en eller annan Sköldpadda plågar hemföras af Sjöfarande, och sedan hållas lefvande i trädgårdar, dammar, o. s. v. Ifrågavarande Sköldpaddor skulle då kunna misstänkas, antingen hafva varit underhållna i trakten der de nu funnos, eller att tillfälligtvis hafva rymt från deras nya hemvist, tillbragt ett eller annat år i fria tillståndet, nedgräft sig så djupt som möjligt för sin vinterdvala, och under densamma omkommit*).

För min del anser jag likväl denna misstanka vara mindre sannolik. Ty 1:o) är det djup, hvar på de träffades, ändå allt för betydligt för att endast tillskrifvas Sköldpaddans egen nedgräfnings, och den sedan händelsevis öfver henne hopade jorden.

2:o) Är det sällan denna *E. europæa* som af Sjöfarande hemföres, utan vanligtvis någon af de andra, tydligare tecknade, arterna, från sydligare länder.

3:o) Då man vet att denna Art ännu lefver till och med i Preussen, är det icke osannolikt, att den fordomdags äfven kunnat vistas högre upp i Norden, till dess antingen någon catastroph, någon climatets förändring, eller någon annan oss obekant orsak, vållat detta djurslägtets undergång i vårt land.

4:o) Desse Sköldpaddskal äro icke de första kvarlevor, efter vertebrerade djur, som blifvit funna i Scandinavien på ställen der dessa djurarter nu mera icke finnas lefvande. Så har man ju i Skånes torfmossar funnit åtskilliga benlemningar, dels af djurarter

*) Emedan på samma ställe träffades *tvänne* Sköldpaddor, men ej heller flere, synes det icke osannolikt att dessa måhända varit hane och hona, helst det ena skalet (N:o 1) äger en mera rund, de andra båda (N:o 2 och 3) en mera aflång skapnad.

hvilka nu endast bebo sydligare länder, t. e. af Vildsvinet ¹⁾, Bison- oxen ²⁾, och Ur-oxen ³⁾, dels af djur som nu endast förekomma i nordligare trakter, såsom af Renen ⁴⁾, Elgen ⁵⁾, Båfvern ⁶⁾, ö. s. v., att här icke anföra fynd af en vida äldre tidsperiod, — sådana som Elefant-tänder funne i Finland ⁷⁾, Rhinoceros-tänder träffade i Skåne ⁸⁾, samt de aftryck af tropiska ormbunkar, rörväxter och löftråd, hvilka förekomma i Skånes sandstenslager ⁹⁾, — såsom varande lemningar af en helt annan formation*).

Det är endast få år som uppmärksamheten med någon mera noggrannhet varit fästad på dylika föremål här i Sverige. Det är därför ännu oafgjordt, antingen vårt land verkligen är så fattigt på sådana äldre organiska fornlemningar, som man hittills trott, eller om icke snarare dessa genom bristande undersökning hittills blifvit öfversedda eller misskända.

Till en börjande utredning här af, torde därför åfven mindre betydliga bidrag, åfven fynd hvilkas högre ålder icke är alldeles obestriddig, ändå hellre böra lemnas till allmän kunskap, än ännu ytterligare fördöljas.

¹⁾ NILSSON Skandinavisk Fauna pag. 313.

²⁾ — dersammastädes pag. 255. — ³⁾ pag. 250. — ⁴⁾ pag. 289. — ⁵⁾ pag. 276. — ⁶⁾ pag. 201.

⁷⁾ QUENSEL Elephantens Natural-historia pag. 31.

⁸⁾ NILSSONS Fauna pag. 315.

⁹⁾ NILSSON i K. V. A. Handl. 1820. 1. pag. 108, samt nästför. afh.

*) Jag kan slutligen icke underlåta att på förhand här omnämna ännu ett fynd, som härmed eger närmaste gemenskap.

Enligt meddelad underrättelse af Hr Major GYLLENKROOK, träffades redan för längre tid sedan, vid gräfnings af ett djupt dike, hela benbeklädningen af en Sköldpadda, så fullständig att äfven fötterna voro bibehållna. Detta fynd skedde likaledes i Östergöthland, vid Regnaholm, uti en ganska vild, obebodd skogstrakt, till hvilken först i senare tider någon väg blifvit anlagd.

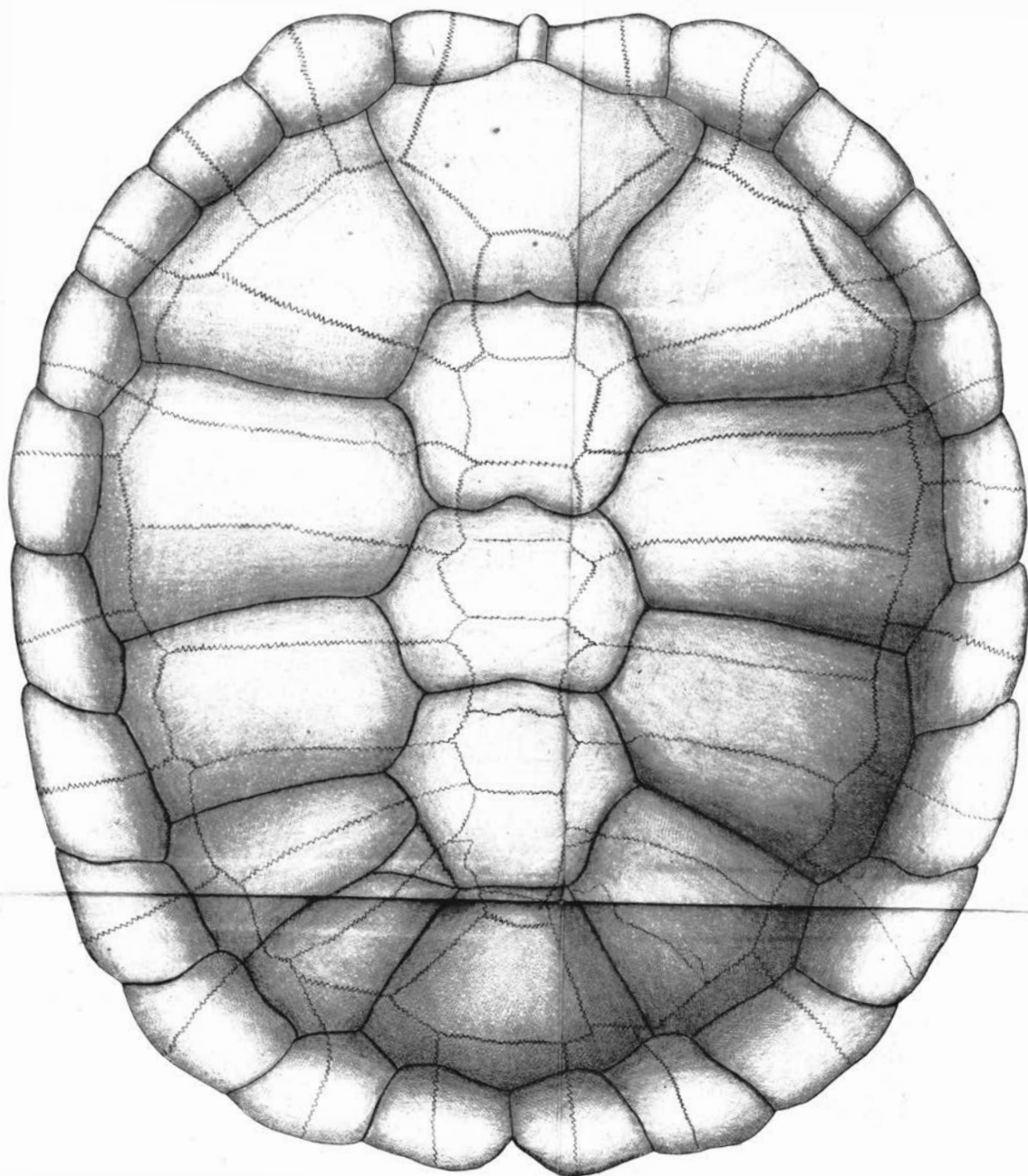

Fig. 1.

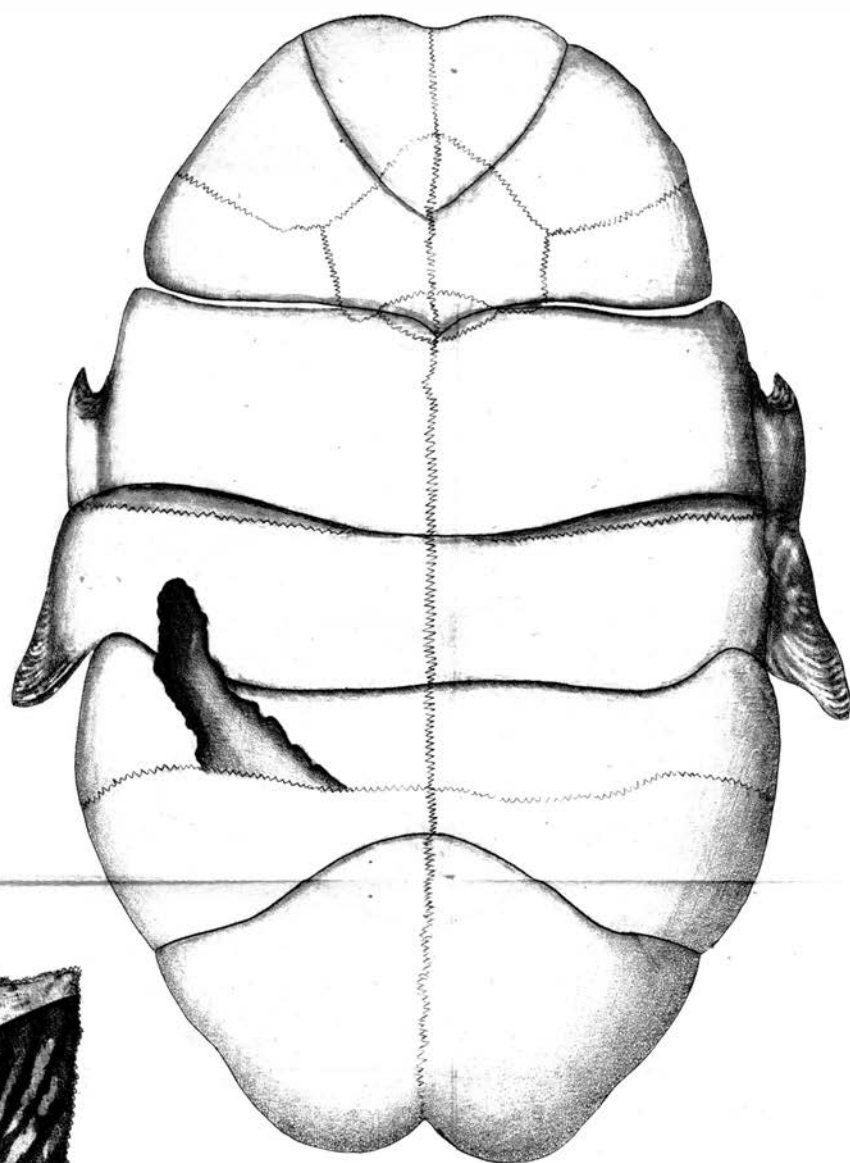

Fig. 2.

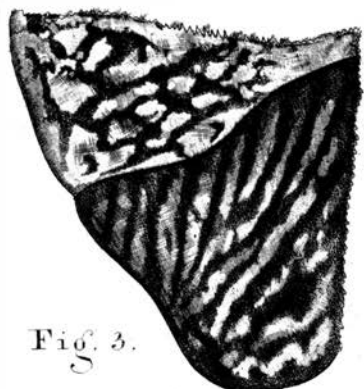

Fig. 3.